

crkva u svijetu

PRINOSI

MARTIN HEIDEGGER — PJESNIK »BITKA«

Josip Weissgerber

Alemanija, odakle potječe Heidegger kao i Hegel, jest zemlja poezije. Pred kućama su cvjetnjaci s patuljcima i staklenim bojanim lampionima te govore o narodu zaljubljen u priče i legende. Nekoji kažu da je Aleman najsimpatičniji tip njemačkog naroda. Taj kraj davao je Njemačkoj više pjesnike i filozofe nego vojnike i tehničare. Po njima su Francuzi nazvali čitavu Njemačku »Allemagne« i sve Nijemce »Allemands«.

Martin Heidegger rodio se u Messkirchenu 1889. Mnogo je držao do povezanosti sa zavičajem (Heimat) i njegov ga je rodni kraj neodoljivo privlačio na sanjarenje i filozofiranje. Smatrao je da se nitko iščupan iz zavičaja ne može razviti u velikog kulturnog stvaraoca.¹ — Nakon mature u Konstanzu stupio je u novicijat Družbe Isusove, no nije dugo u njem ostao. Upisao se na teološki fakultet, pa prešao na matematiku i fiziku i konačno na povijest filozofije. 1915. privatni je docent filozofije u Freiburgu; 1923. postao je redoviti profesor u Marburgu; 1928. naslijedio je Husserla u Freiburgu; 1949. emeritirao je te odonda živi privatno i iznenađuje filozofsku publiku obično kratkim knjižicama koje odišu poezijom nezaboravne Alemanije.

William Richardson S. I. kontaktirao je izravno s M. Heideggerom radeći svoju studiju o njemu.² Heidegger mu je rekao da za svoj filozofski razvoj najviše duguje studiju teologije kroz 4 semestra; da je 1947. doživio preokret — zapravo već 1945. — te je napustio postavljanje pitanja kao u djelu *Sein und Zeit*, od fenomenologije prešao je na pitanje bitka (Seinsfrage). »Pitanje bitka u *Sein und Zeit* razvijeno bilo je neopravdano, suvišno i nemoguće.«² — M. Heidegger počeo je kao fenomenolog i

¹ Martin Heidegger, *Sprache und Heimat*, u kolekciji *Dauer im Wandel, Festschrift zum 70. Geburtstag von Carl J. Burchhardt*, hgg. von Hermann Rinn und Max Rychner. Verlag Georg Callwey, München, 1961, 174—193. »Dijalekt je ne samo jezik majke, nego ujedno i prije svega majka jezika« (str. 175).

² William J. Richardson S. I., *Heidegger-Through Phenomenology to Thought*, The Hague, 1963, str. XIX.

zadržao je do konca fenomenološki intuitivni stav: sve gradi na intuiciji ne pribjegavajući zaključivanju. Bar u drugom razdoblju (Heidegger II) nije se dao svrstavati u egzistencijaliste. Terminu Ex-sistenz daje posebno etimološko značenje. Samo čovjek ex-sistira, tj. izlazi iz sebe u spoznajnoj i ljubavnoj intencionalnosti. Ostala bića jesu, ali ne »ex-sistiraju«. Završio je kao pjesnik »Bitka«.

U samoj filozofiji Bitka značenje se njegova Bitka (Sein) sve više ispunjuje dok ne postane izvornije od samoga »Boga«. Horizont Bitka razlikuje se od svih pojedinačnih bića (die Seienden) i od eventualnog Boga (der höchst Seiende). U toj postupnoj transformaciji i inteviziranju Bitka raste i pjesnički doživljaj atmosfere Bitka. Kroz čitavu njegovu filozofiju provlači se osnovna razlika između bića (die Seienden) i Bitka (Sein). Bitak se nalazi u čudnom stanju između konkretnoga Ens i apstraktnoga Esse. To »izvjetreno« (Otto Muck³) značenje Bitka izvor je nesporazumaka i uzrok zbog kojega se Heideggerova filozofija zaustavila za zahtjevom da se mora izmijeniti naš način mišljenja. Taj promijenjeni način mišljenja morao bi se, držimo, sastojati u tome da se za polaznu točku uzme konkretni pojam konstituiranog Bića umjesto Heideggerova Bitka.

Heideggerov Bitak postaje od Ništa (das Nichts) — prekrizeno Ništa, nije-kanje bića (ne Bitka!), bezdan, temelj, jedino Nužno i Sveto. — On se doista zbito i originalno izražava, pa nema smisla parafrazirati ga i sintetizirati, nego valja navoditi izabrane citate iz njegovog opusa. U knjizi *Kant und das Problem der Metaphysik* (1929) kaže Heidegger: »Tjeskoba je osnovna situacija koja nas stavlja pred Ništa (das Nichts)« (str. 228). — Das Nichts (sa članom) razlikuje se od potpuno ničega, ono ipak jest nešto. — Čovjek je ograničen jer je usmjeren prema Bitku. Ta njegova bačenost prema Bitku, a ne istovjetnost s Bitkom ujedno je i očitovanje ograničenosti. Heidegger pita: »Da li je moguće ograničenost ljudskog bića razviti, pa i samo kao problem, bez jedne pret-postavljene neograničenosti?« (str. 236). — To je dragocjeno mjesto jer inače Heidegger, za razliku od Edmunda Husserla i Eugena Finkla, Husserlova najautentičnijeg učenika, jedva kada govori o neograničenosti horizonta Bitka. U djelu *Was ist Metaphysik?* (1929) Heidegger kaže: »Misao je gledanje u pojedinačna bića (die Seienden) u svjetlu Bitka (Sein)« (str. 7). Prigovara tradicionalnoj metafizici da se bavi bićima i da je zaboravila na Bitak, na horizont. Osnovno je pitanje metafizike ono Leibnizovo: »Zašto je uopće biće, a ne radije ništa?« (str. 19). — Bavljenje tim »Ničim« u kojem su bića znači izići iz metafizike u pravu filozofiju Bitka, ontologiju. »Das Nichts« — ništa s određenim članom — nije apsolutno negiranje, nego samo negiranje svih pojedinačnih bića (der Allheit der Seienden) (str. 28). »Tjeskoba — ne strah pred nečim određenim — očituje Ništa (das Nichts). Ali ta tjeskoba nije pojmovno shvaćanje Ničega (das Nichts)« (str. 32). — To je pretpojmovni doživljaj. »U svijetloj noći Ničega, u tjeskobi, nastaje istom iskonska otvorenost bića kao takvog: da postoji biće, a ne ništa (bez člana)« (str. 35). — Transcendencija jest izlazak van iznad pojedinačnog bića (das Seiende; str. 35). — »Tjeskoba je tu. Ona samo spava... Njezin dah drhti stalno kroz ljudsko biće...« (str. 38). — »Zadržavanje ljudskog bića prema Ničemu na temelju skri-

³ Otto Muck, *Metaphysik* (Syllabus), Innsbruck, 1968, str. 72.

vene tjeskobe čini čovjeka čuvarom Ničega« (das Nichts; str. 38). Kasnije će Heidegger nazvati čovjeka »čuvarom Bitka«. — »To sasvim drugo nasuprot svim pojedinačnim bićima jest nebiće (das Nichts-Seiende). Ali to Ništa bivstvuje kao Bitak« (str. 45). — »Ništa nije ništa ništavo niti nebitno... ono je sam Bitak. Bez Bitka, čiju nam bezdanu, ali još neraspletenu bit šalje Ništa u bitnoj tjeskobi, sve je ostalo biće« (str. 45). — »Jedini čovjek među svim bićima spoznaje da je pozvan od glasa Bitka, pa mu je čudo svih čudesa: da pojedinačno biće jest« (str. 45). — »Osnovna je odvažnost izdržati to Ništa« (str. 45). — »Bitno mišljenje odgovara zahtjevima Bitka; time čovjek svoj povijesni opstanak povjerava stanju da odgovara jednostavnosti jedino Nužnoga« (str. 49). »Mišljenje Bitka ne traži u pojedinačnim bićima nikakva zadržavanja (cilja)« (str. 50). — Mislilac izražuje Bitak. Pjesnik zaziva Sveto...« (str. 51). U djelu *Identität und Differenz* (1957) lijepo veli Heidegger: »Zato je čovjek kao egzistirajuća transcendencija, nadlijećući u mogućnosti, biće daljina« (str. 54). — E. Husserl i E. Fink, ako bi se složili s ovom Heideggerovom izjavom, rekli bi da je čovjek »biće beskrajnih daljina«.

U djelu *Holzwege* (1957³) Heidegger tvrdi: »Usred pojedinih bića u cjelini bivstvuje otvoreno mjesto, krčevina (die Lichtung). Ona je, gledana sa stanovišta pojedinačnih bića, bivstvenija od pojedinačnih bića. Ta otvorena sredina nije okružena od pojedinačnih bića, nego ta svijetla sredina okružuje sva pojedinačna bića kao Ništa koje mi jedva poznajemo« (str. 41). — »Ništa kao ništenje pojedinačnih bića najoštrija je protivnost čisto ništavom« (str. 104). — Heidegger prigovara Aristotelu što je u »čudnoj dvoznačnosti« poistovjetio Bitak i Najviše Biće (to theion). Zato je Heidegger mogao reći da se problem Boga (der höchst Seiende) nije još pojavio na horizontu njegove filozofije. Pitanje o Bogu zadatak je budućih pokoljenja. J. Lotz⁴ i Otto Muck s pravom mu prigovaraju da je ishlapio i izvjetrio pojam bitka i stvorio lažnu problematiku. Tomističko shvaćanje ontologije sadržajnije je. »Ens« (biće) i esse (biti, egzistirati) znače izvorno opstojnost, samo mi u svojim mislima možemo tek misliti »opstojnost«, a ne možemo je dati, a susrećemo samo opstojnosti ograničenih bića kakvi smo i sami. Postoji i u tomizmu apstraktni pojam »esse« kao princip formiranog konkretnog bića (Esse quod ens habet et per quod est ens). Svejedno je Heideggerov golemi doprinos da je razvio nezaboravnim jezikom poetski doživljaj ontologije, nauke o biću i o apstraktnom principu bića koji on naziva *Sein*, a mi prevodimo s *Bitkom*.

Čini nam se da je Heidegger previše toga priznao, a da bi onaj tko slijedi njegove misli, stao na njegovu stanovištu »izvjetrenog Bitka«, a možda je Heidegger namjerno izvjetrio biće u Bitak i tako se zaustavio da ne izazove theofobiju (strah od Boga) suvremene filozofije i ne postane nepopularan. Bitak npr. naziva s Hegelom »prisutnošću i paruzijom (objavom) apsolutnoga« (str. 120). — »Logika našega pojma jest ontološka theiologija (nauka o božanskom) Apsolutnoga« (str. 181). — »Bitak je razlog (Grund) pojedinih bića. Tko je hrabriji od temelja (Grund), usudi se onamo gdje se svaki razlog (Grund) lomi u bezdanu (Abgrund)« (str. 272). — »Govor je područje (hram), tj. obitavalište Bitka« (str. 281). —

⁴ Johannes B. Lotz, *Ontologia*, Herder, Barcinone-Friburgi B — Romae-Neo Eboraci, 1963, str. 65, 109, 207, 220, 224, 382, 640.

»Čovjek je pastir Bitka« (str. 321). — »Bitak je sâm kao sudbina u sebi eshatološki« (str. 302). — Navodi pjesnika Rilkea: »Mi smo pčele nevidljivoga. Srčemo neumorno nektar vidljivoga da ga preradimo u velikom saču nevidljivoga.«

U djelu *Frage nam dem Ding* (1935/36) još je više zamrsio misao o Bitku trećom razlikom, simboliziranim riječju »Seyn« (s ypsilonom). »Das Seyn kao razlika koja vlada, razlikuje se od Bitka (Sein) i bića (Seienden)« (str. 26). — U kasnijim djelima ne pojavljuje se ta trihotomija, a nama ne odgovara ni njegova preoštra dihotomija, bar u tom smislu da apstraktni Sein-Bitak dijeli od bića-ens i sve gradi na apstraktnom »bitku«.

U knjizi *Platon's Lehre von der Wahrheit — Über den Humanismus* (1947) kao da Heidegger pridaje svome Bitku neku gustinu konkretosti jer kaže da Bitak ne ovisi o subjektu koji misli. »Bitak (Sein) jest ono što prije svega 'jest'« (str. 53). — »Mišljenje je engagement (francuski u tekstu) po istini Bitka i za istinu Bitka« (str. 54). — »Samo Tu-biće (čovjek) jest kao nešto bačeno. On bivstvuje u nabačaju Bitka koji je sudbina koja ga šalje« (str. 71). — Još je Heidegger jasniji kad kaže: »Čovjek je radije od Bitka samog bačen u čistinu Bitka, da na taj način izpostavljen (ek-sistierend) čuva istinu Bitka, da se u svjetlu Bitka očituje pojedinačno biće kao biće koje jest to« (str. 75). — »Čovjek je pastir Bitka, zabrinut za Bitak . . .« (str. 75).

»A Bitak — što je Bitak? On je ono samo. Buduće mišljenje mora to iskusiti i izreći. Bitak nije Bog niti temelj svijeta. Bitak je najudaljeniji od svega što jest, a ujedno bliži čovjeku nego bilo koje pojedinačno biće, bila to stijena, životinja, umjetnina, stroj, bio to anđeo ili Bog. Bitak je ono najbliže. Ali ta blizina ostane čovjeku najudaljenija jer se čovjek svejednako uvijek drži samo pojedinačnog bića« (str. 76). — Rekli bismo Heideggeru da čovjek ima pravo da se drži 'bića' od kojega je apstrahirao 'bitak'.

Ipak Heidegger živo reagira ako netko hoće zaustaviti ontologiju na čovjeku. Sartreovu izreku: Mi smo upravo na planu na kojem ima samo ljudi — mijenja u izreku: »Mi smo upravo na planu na kojem je prvotno Bitak (L'Être; francuski u Heideggera). Odakle dolazi ono što je plan? Bitak su i plan jedno te isto« (str. 80). — Čovjek ne stvara Bitak kao svoj plan. »Bitak se rasvjetljuje čovjeku u ekstatičnom nacrtu (Entwurf = nabačaju). Ali taj nabačaj ne stvara Bitak. — Koji baca u nabačaju nije čovjek, nego sam Bitak koji šalje čovjeka u iz-postavljenost njegova tu-bitka (in die Ex-sistenz des Da-seins) kao njegove biti« (str. 84). — »Bitak je zavičaj (Heimat) čovjekov. Ako zaboravi Bitak, onda je u tuđini (Heimatlosigkeit) dokle god ne okusi osim pojedinačnih bića Bitak sam« (str. 85).

»Kategorija Svetoga, koja je tek bitni prostor za božansko, a božansko je opet samo dimenzija čuvana za bogove i za Boga, dolazi do svijesti samo ako se prije toga u dugoj pripravi sam Bitak osvijetlio i bio okušao u svojoj intimnosti. Samo tako počinje iz Bitka nadvladavanje beskućnosti u kojoj lutaju ne samo ljudi nego i ljudska bit« (str. 85—86).

Na 101. stranici Martin Heidegger izričito zabacuje ateističko tumačenje filozofije Bitka, ali ne pristupa ni teizmu. »Istom u istinitosti Bitka da se

misлити o biti Svetoga. Istom u biti kategorije Svetoga treba misлити o biti božanskoga. Istom u svjetlu biti božanskoga može se misлити i reći što mora imenovati riječ Bog« (str. 102). — Kao da je Heidegger raspleo tri prozirne koprene pred Presvetim, umjetne koprene. Za skolastičku filozofiju, konačno i za Hegela, pod Bićem u punini mislimo — no na žalost ne doživljujemo — Boga. Za pristup k Bogu traži Heidegger novi način mišljenja, koje nije konceptualno, »ali je strože od konceptualnog mišljenja« (str. 110). — »Ono u čemu čovjek udomaćen boravi jest otvorenost za dolazak prisutnosti Boga koji nije običan i domaći« (str. 109).

Tu se osjeća metodički nedostatak fenomenologije kako Husserlove tako i Heideggerove: isključivo oslanjanje na intuiciju uz zabacivanje ili barem neupotrebljavanje zaključivanja (ratiocinium), koje po tradicionalnoj filozofiji jedino osigurava znanstvenu sigurnost da Bog postoji. Heidegger čini se zahtijeva mistični doživljaj da prizna Boga. Onda bi mu ostao kao dokaz još jedino Bergsonov: Ako nisam ja mistično doživio Boga, mistici su ga doživjeli. Neovisno jedni o drugima opisuju isti doživljaj. Vjerodostojni su kao svjedoci. Vidjeli su Ameriku, dakle Amerika postoji. — U protivnoj skrajnosti stoje neopozitivisti koji zabacuju intuiciju i oslanjaju se samo na zaključivanje logistike. Intuicionisti gutaju bez asimilacije, logističari žvaču neke besadržajne kau-gume. Oboji će umrijeti od gladi.

Filozofija po Heideggeru ne može ni osvježiti ni nadomjestiti teologiju. Tako je Heidegger zapeo u nekom fideističkom agnosticizmu: »Samo razdoblja koja sama više pravo ne vjeruju u istinsku veličinu zadaće teologije mogu doći na destruktivno mišljenje da teologija može dobiti ili biti čak zamijenjena, i da može postati ukusnija za potrebe vremena po navodnom osvježanju uz pomoć filozofije.«⁵ — »Pred uzrokom samoga sebe' — veli Heidegger — čovjek ne može sa strahopoćitanjem pasti na koljena, niti može pred tim Bogom svirati i plesati.«⁶ — »Prema tome bez-božno mišljenje, koje napušta Boga filozofije, Boga kao 'causam sui', pravome je božanskom Bogu možda bliže.«⁷

U skolastičkoj se filozofiji ne prihvaća Spinozina formula 'causa sui', nego 'ratio sui'; causa sui jest protuslovlje u samoj riječi jer tko bi sama sebe morao uzrokovati, trebao bi biti da uzrokuje i ne biti da bude uzrokovan. — Odgovorili bismo Heideggeru: Tko se nije molitvom i čestitim životom približio Bogu, tko nije od djetinjstva dalje doživio ljubav kao osnovni zakon, taj neće plesati ni pred biblijskim Bogom, ni pred Bogom filozofa. Svakako je horizont Bitka — ili bolje atmosfera 'Bića' — beskirajna otvorenost našeg duha, ontološki i psihološki temelj svake religioznosti bez kojega smo nesposobni primiti Boga Objave. Da nema ovog egzistencijalnog temelja u nama, ne bismo ni stvorili riječ Bog, niti bismo pitali da li On postoji, a ne bismo razumjeli ni Bibliju.

⁵ M. Heidegger, *Einführung in die Metaphysik*, 1953, str. 6.

⁶ M. Heidegger, *Identität und Differenz*, 1957, str. 70.

⁷ Nav. dj., str. 71. Usporedi Heideggerovu izjavu: »Bog može u svjetlu kauzalnosti biti degradiran na uzrok, causam efficientem.« (*Die Technik und die Kehre*, 1962, str. 56).

Taj svoj fideistički stav kao da je Heidegger na časove premašio, osobito u studiji o Leibnizu *Der Satz vom Grund* (1956). Da nije možda Leibnizu htio povjeriti da vodi njegove čitače u područje gdje djeluju obrambeni mehanizmi theofobije? »Bitak (Sein) jest bezdan (Ab-grund) koji se ne dá opravdati, niti treba opravdanja« (str. 43). Komentirajući Leibniza, Heidegger navodi Aristotela: »Znak je neodgojenosti ne razlikovati što treba dokazivati od onoga što ne treba« (MET, T, 4. 1006 a 6). — I u djelu *Identität und Differenz* (1957) ima još tamnih proboja s onu stranu fideizma: »Bitak temelji Boga, ali i Bog na svoj način temelji Boga« (str. 56). — »Odnos između utemeljitelja i utemeljenoga kao takvog drži ih oboje ne samo odijeljene jednog od drugog, nego ih drži i skupa. Međusobno se nose, na taj način međusobno su upleteni da ne samo Bitak kao temelj opravdava bića, nego i biće sa svoje strane na svoj način opravdava Bitak i uzrokuje ga. To može biće samo ukoliko je punina Bitka: kao Najviše Biće« (str. 66). — »Još nije domišljeno iz kojeg jedinstva ontologija i teologija spadaju skupa; nedomišljen je postanak tog jedinstva; nedomišljena je razlika i različitost koja ih sjedinjuje. Biće kao takvo u općem i prvom (kako dolazi skupa s Bićem kao takvim u Najvišem i Posljednjem« (str. 58).

Drugim riječima, nejasan je odnos između horizonta Bitka i Boga. Skolastička filozofija daje slijedeći odgovor: Pod »Ens« (onaj koji postoji) mi mislimo, koliko nam je dostupno, Boga. Mislimo o Njemu, ali ga nismo sreli iskustveno. Bog je onaj koji jest (Jahveh). Ta naša misao samo je misao, a ne konstatacija, misao o apsolutnom Biću i zakonima apsolutnosti. Stoga nas naša gola misao a priori ne može dovesti do znanstvene sigurnosti o Bogu. Ontološki Anselmov dokaz ne vrijedi. Istom kad sretnemo gustinu ostvarenih bića, koja ipak ne nose karakteristike apsolutnosti, zaključujemo na opstojanost Apsolutnoga koji ih temelji. — Heideggerova je pogreška — nije isključeno da je namjerna — što misli da je »nuždan pokušaj da mislimo Bitak bez bića«. ⁸ Zašto bi apstrakcija, koja nešto izostavlja, bila pouzdanija od izvornog punog pojma 'biće'? Ens je punije od esse u smislu principa bića.

»Tko veliko misli mora snažno lutati«, napisao je Heidegger u djelu *Aus der Erfahrung des Denkens* (1947, str. 53). Dopustiti će nam da se kritički osvrnemo na neke njegove nepotpune tvrdnje: »Čovjek je započeta pjesma Bitka« (str. 7). — Ne, nego čovjek je započeta pjesma o Bogu, samo Ga još nije susreo, nego čezne za Njim. U knjizi *Unterwegs zur Sprache* (1959) veli on: »Horizont Bitka jest zvonjava tišine« (str. 30) — Možemo tako reći, no čovjekova u beskraj otvorena misao o Biću jest nešto više: zvonjava koja navješćuje Gospodnji dolazak, adventska zvonjava. Lijepa je poezija, ona nam pomaže doživjeti inkarnirano i ljudski istinu u slici i boji, no »duboko plavetilo Svetoga« (str. 44) ne može zamijeniti razrađenu ontologiju i teodiceju. Nisu oštri pojmovi sve, ali kad znademo da nisu sve, onda su nam neobično korisni; gdje ih možemo imati, ne treba da ih izbjegavamo kao Heidegger: »Sve su formule opasne. One sile rečeno u vanjštinu naglog mišljenja i lako kvare razmišljanje« (str. 81). Mutnost nije isto što i dubina i unutrašnjost. Bara je mutna i neprozirna,

⁸ M. Heidegger, *Zur Sache des Denkens*, kolekcija *Sein und Zeit*, 1969, str. 1-27.

ali nije duboka. Heidegger daje prednost pjesnicima nad filozofima. Ima pravo ako pjesnici jasnu filozofsku misao obuku u boje i osjećaje, da postane pravo ljudska.

Martin Heidegger, najutjecajniji filozof naših dana, neobično nam je dragocjen jer je proanalizirao, doveo do svijesti i poetizirao one faktore koji grade u svakom čovjeku — pa i u ateistu — savjest, svijest i osjećaj poštovanja pred nečim višim, općim i obvezatnim. Poezijom Bitka doživljenog u lijepoj Alemaniji možda će Heidegger ostati nezaboravljen u čovječanstvu.

ISTINA

Alma Fides

Istina je da se rađaš iz straha, makar govorili zlobno, makar podmetali slabost. Tjeskoba je moj prostor, pijedestal koji Ti nudim. Nemoć je podnožje. Bez njih ne bih Te zvao, ne bih Te priznao. Ne bih se možda ni sjetio da postojiš, da postoji barem mogućnost, pretpostavka da j e s i.

Opet isti hod. Isto grčenje prstiju u nemoć mesa, u napon kosti, u želji da iskupiteljski prsne. U zvijezde? Makar samo zrak. Da se obnovi. Da ga raskuži, pročisti, prozre. Da se napokon diše.

Ako me ostaviš meni samom, hulit ću. Proklinjat ću — i opet ću moliti. Urlat ću, da me čuješ. Jer me boli. Jer mi je tijesno. Jer se bojim.

Stvorio si me, Bože. Gospodine. Oče. Još sam dijete i imam svoju priču. U odnosu prema Tebi i ne može biti drukčije. Ti me voliš. Obavezao si se. Nezreo sam. Nedorastao. Nerazuman. Mogu izmišljati igre. Razbijati igračku. Ti si dao sirovinu. Mogu griješiti. Previdjeti. Upadati u propuste. U sramne ustupke. Oskvrnjivati. Moja krivnja nije s a m o m o j a.

Izazvali su me, Gospodine. Razjarili do nastupa u areni. Precijenili su me. Unakazili su moje snage. Previdjeli su da sam malen. Da posrćem u hod, da još maštam boje, da plačem kad me boli.

Iz dubine Te izvlačim. Iz noći. To je moja zrelost. Moja bolest. Htio bih srušiti sve ograde ovisnosti. Htio bih... Ne znam što bih htio. Jezivo mi je hladno — od smrti.

U sebi predvodim svoj pogreb. Kunem i molim. Odogdi ukop. Gadi mi se. Ne podnosim pompu. Mrzim ravnodušnost. Znatiželja me povrijeđuje. Neka me ostavi sve. Ne reci da si Ti grobar.